

Justitiekammarens betänkande

1980/81: 12

om skärpt lagstiftning mot dobbleri (prop. 1979/80: 179)

Propositionen m. m.

I proposition 1979/80: 179 har regeringen (justitiedepartementet) efter hörande av lagrådet föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken
2. lag om ändring i jordabalken
3. lag om ändring i bostadsrättslagen (1971: 479).

Rörande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisar utskottet till vad utskottet anför under rubriken Utskottet.

I samband med propositionen behandlar utskottet den med anledning av propositionen väckta motionen 1980/81: 20 av Allan Ekström m. fl. (m). Motionsyrkandet redovisas på s. 7.

Lagutskottet har avgett yttrande över propositionen i de delar som berör lagutskottets beredningsområde (LU 1980/81: 1 y). Yttrandet fogas som bilaga till detta betänkande.

De vid propositionen fogade lagförslagen är av följande lydelse.

1 Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att i brottsbalken skall införas en ny paragraf, 16 kap. 18 §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

18 §

Insåg den som med nyttjanderätt har upplåtit en lägenhet, som helt eller till väsentlig del används för dobbleri eller grovt dobbleri eller för försök eller förberedelse till grovt dobbleri, inte vid upplåtelsen att lägenheten skulle användas för sådan brottslig verksamhet men får han därefter vetskap om verksamheten och underlåter han att göra vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra, skall han, om verksamheten fortsätter eller återupptas i lägenheten, anses ha främjat denna och dömas till ansvar enligt vad som föreskrivs om medverkan i 23 kap.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

2 Förslag till

Lag om ändring i jordabalken

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 42 och 43 §§ jordabalken¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

42 §

Hyresrätten är förverkad och hyresvärden således berättigad att uppsäga avtalet.

1. om hyresgästen dröjer med betalning av hyra som utgår i pengar utöver två vardagar efter förfallodagen och annat ej följer av 53 §, dock, i fall då hyran skall betalas i förskott för längre tid än en månad, endast om

¹ Omtryckt 1971: 1209. 12 kap. omtryckt 1979: 252.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

hyresgästen dröjer med betalning av den på en kalendermånad belöpande hyran utöver två vardagar efter månadens början eller, såvitt angår hyran för första kalendermånaden under hyresförhållandet, efter förfalldagen.

2. om hyresgästen utan behövtligt samtycke eller tillstånd överlåter hyresrätten eller eljest sätter annan i sitt ställe eller upplåter lägenheten i andra hand och ej efter tillsägelse vidtager rättelse utan dröjsmål.

3. om lägenheten användes i strid med 23 eller 41 § och hyresgästen icke efter tillsägelse vidtager rättelse utan dröjsmål.

4. om hyresgästen eller annan, till vilken hyresrätten överlåtits eller lägenheten upplåtits, genom vårdslöshet är vållande till att ohyra förekommer i lägenheten eller genom underlåtenhet att underrätta hyresvärden därom bidrager till att ohyran sprides i fastigheten.

5. om lägenheten på annat sätt vanvårdas eller om hyresgästen eller annan, till vilken hyresrätten överlåtits eller lägenheten upplåtits, åsidosätter något av vad som enligt 25 § skall iakttagas vid lägenhetens begagnande eller brister i den tillsyn som enligt nämnda paragraf åligger hyresgäst och rättelse icke utan dröjsmål sker efter tillsägelse.

6. om i strid med 26 § tillträde till lägenheten vägras och hyresgästen ej kan visa giltig ursäkt.

7. om hyresgästen åsidosätter avtalsenlig skyldighet, som går utöver hans åligganden enligt detta kapitel, och det måste anses vara av synnerlig vikt för hyresvärden att skyldigheten fullgöres.

7. om hyresgästen åsidosätter avtalsenlig skyldighet, som går utöver hans åligganden enligt detta kapitel, och det måste anses vara av synnerlig vikt för hyresvärden att skyldigheten fullgöres.

8. om lägenheten helt eller till väsentlig del nyttjas för näringsverksamhet eller därmed likartad verksamhet, vilken utgör eller i vilken till ej oväsentlig del ingår brottsligt förfarande.

Hyresrätten är icke förverkad, om det som ligger hyresgästen till last är av ringa betydelse.

Uppsäges avtalet, har hyresvärden rätt till ersättning för skada.

43 §

Är hyresrätten förverkad på grund av förhållande som avses i 42 § första stycket 1–3, 5 eller 6 men sker rättelse innan hyresvärden gjort bruk av sin rätt att uppsäga avtalet, kan hyresgästen icke därefter skiljas från lägenheten på den grunden. Detsamma gäller om hyresvärden icke uppsagt avtalet inom två månader från det han fick kännedom om förhållande som avses i 42 § första stycket 4 eller 7 eller hyresvärden icke inom två månader från det han erhöll vetskap om förhållande som avses i nämnda stycke under 2 tillsagt hyresgästen att vidtaga rättelse.

En hyresgäst kan skiljas från lägenheten på grund av förhållande som avses i 42 § första stycket 8 endast om hyresvärden har sagt upp avtalet inom två månader från

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

det att han fick kännedom om förhållandet. Om den brottsliga verksamheten har angetts till åtal eller förundersökning rörande denna annars har inletts inom samma tid, har hyresvärden dock kvar sin rätt att säga upp avtalet intill dess att två månader har förflutit från det att domen i brottmålet har vunnit laga kraft eller det rättsliga förfarandet har avslutats på annat sätt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981 och tillämpas även på avtal som har slutits före lagens ikraftträdande. Till grund för förverkande enligt 12 kap. 42 § första stycket 8 får läggas endast brottsligt förfarande begånget efter lagens ikraftträdande.

3 Förslag till**Lag om ändring i bostadsrättslagen (1971: 479)**

Häri genom föreskrivs att 33, 34 och 36 §§ bostadsrättslagen (1971: 479) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*33 §¹

Nyttjanderätten till lägenhet som innehas med bostadsrätt och som tillträtts är förverkad och föreningen således berättigad att uppsäga bostadsrättshavaren till avflyttning.

1. om bostadsrättshavaren dröjer med betalning av grundavgift eller upplåtelseavgift utöver två veckor eller den längre tid som kan vara bestämd i stadgarna från det att föreningen efter förfallodagen anmanat honom att fullgöra sin betalningsskyldighet eller om bostadsrättshavaren dröjer med betalning av årsavgift utöver två vardagar efter förfallodagen,

2. om bostadsrättshavaren utan behövligt samtycke eller tillstånd upplåter lägenheten i andra hand,

3. om lägenheten användes i strid med 25 eller 31 §,

4. om bostadsrättshavaren eller den, till vilken lägenheten upplåtits i andra hand, genom vårdslöshet är vållande till att ohyra förekommer i lägenheten eller om bostadsrättshavaren genom underlåtenhet att utan oskäligt dröjsmål underrätta styrelsen om förekomst av ohyra i lägenheten bidrager till att ohyran sprides i fastigheten,

5. om lägenheten på annat sätt vanvårdas eller om bostadsrättshavaren eller den, till vilken lägenheten upplåtits i andra hand, åsidosätter något av vad som enligt 28 § skall iakttagas vid lägenhetens begagnande eller brister i den tillsyn som enligt nämnda paragraf åligger bostadsrättshavare,

¹ Lydelse enligt 1980: 96.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

6. om i strid med 29 § tillträde till lägenheten vägras och bostadsrättshavaren ej kan visa giltig ursäkt,

7. om bostadsrättshavaren åsidosätter skyldighet, som går utöver hans åligganden enligt denna lag, och det måste anses vara av synnerlig vikt för föreningen att skyldigheten fullgöres; dock kan skyldighet för bostadsrättshavaren att inneha anställning i visst företag eller liknande skyldighet ej åberopas som grund för förverkande.

7. om bostadsrättshavaren åsidosätter skyldighet, som går utöver hans åligganden enligt denna lag, och det måste anses vara av synnerlig vikt för föreningen att skyldigheten fullgöres; dock kan skyldighet för bostadsrättshavaren att inneha anställning i visst företag eller liknande skyldighet ej åberopas som grund för förverkande.

8. om lägenheten helt eller till väsentlig del nyttjas för näringsverksamhet eller därmed likartad verksamhet, vilken utgör eller i vilken till ej oväsentlig del ingår brottsligt förfarande.

Nyttjanderätten är icke förverkad, om det som ligger bostadsrättshavaren till last är av ringa betydelse. Inte heller är nyttjanderätten till en bostadslägenhet förverkad på grund av att en skyldighet som avses i första stycket 7 åsidosätts, om bostadsrättshavaren är en kommun och skyldigheten inte kan fullgöras av en kommun.

Uppsägning på grund av förhållande som avses i första stycket 2, 3 eller 5–7 får ske endast om bostadsrättshavaren underlåter att på tillsägelse vidtaga rättelse utan dröjsmål.

Uppsäges bostadsrättshavaren till avflyttning, har föreningen rätt till ersättning för skada.

34 §

Är nyttjanderätten förverkad på grund av förhållande som avses i 33 § första stycket 1–3 eller 5–7 men sker rättelse innan föreningen gjort bruk av sin rätt till uppsägning, kan bostadsrättshavaren icke därefter skiljas från lägenheten på den grunden. Detsamma gäller om föreningen icke uppsagt bostadsrättshavaren till avflyttning inom tre månader från det föreningen fick kännedom om förhållande som avses i 33 § första stycket 4 eller 7 eller icke inom två månader från det den erhöll vetskap om förhållande som avses i nämnda stycke 2 tillsagt bostadsrättshavaren att vidtaga rättelse.

En bostadsrättshavare kan skiljas från lägenheten på grund av förhållande som avses i 33 § första stycket 8 endast om föreningen har sagt upp bostadsrättshavaren till avflyttning inom två månader från det att föreningen fick kännedom om förhållandet. Om den brottsliga verksamheten har angetts till åtal eller förundersökning rörande den

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

na annars har inletts inom samma tid, har föreningen dock kvar sin rätt till uppsägning intill dess att två månader har förflutit från det att domen i brottmålet har vunnit laga kraft eller det rättsliga förfarande har avslutats på annat sätt.

36 §

Uppsäges bostadsrättshavaren till avflyttning av orsak som anges i 33 § första stycket 1 *eller* 4–6, är han skyldig att genast avflytta, om ej annat följer av 35 §. Uppsäges bostadsrättshavaren av annan i 33 § angiven orsak, får han kvarbo till den fardag för avträdande av hyrd lägenhet som inträffar närmast efter tre månader från uppsägningen, om ej rätten eller överexekutor prövar skäligt ålägga honom att avflytta tidigare.

Uppsäges bostadsrättshavaren till avflyttning av orsak som anges i 33 § första stycket 1, 4–6 *eller* 8, är han skyldig att genast avflytta, om ej annat följer av 35 §. Uppsäges bostadsrättshavaren av annan i 33 § angiven orsak, får han kvarbo till den fardag för avträdande av hyrd lägenhet som inträffar närmast efter tre månader från uppsägningen, om ej rätten eller överexekutor prövar skäligt ålägga honom att avflytta tidigare.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981 och tillämpas även på avtal som har slutits före lagens ikraftträdande. Till grund för förverkande enligt 33 § första stycket 8 får läggas endast brottsligt förfarande begånget efter lagens ikraftträdande.

Motionen

I motion 1980/81: 20 av Allan Ekström m. fl. (m) hemställs att riksdagen beslutar att 16 kap. 18 § brottsbalken skall erhålla den ändrade lydelse som framgår av motionen.

Utskottet

Inledning

Inom ramen för den översyn av lagstiftningen mot den organiserade och den ekonomiska brottsligheten som pågår inom brottsförebyggande rådet (BRÅ) lade en arbetsgrupp i mars 1979 fram en promemoria (BRÅ PM 1979: 4) Dobbleri. I promemorian föreslogs vissa författningsändringar, som syftade till att skärpa lagstiftningen mot dobbleribrott. Promemorian har remissbehandlats av justitiedepartementet och ligger till grund för de förslag som läggs fram i propositionen.

Dobbleri

Den som för allmänheten anordnar äventyrligt spel om penningar eller penningvärde eller som tillåter sådant spel i lokal som han har upplåtit åt allmänheten kan enligt 16 kap. 14 § brottsbalken (BrB) dömas för *dobbleri*. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Den som deltar i sådant spel som anordnats för allmänheten eller annars äger rum i en lokal till vilken allmänheten har tillträde kan enligt samma lagrum också dömas för dobbleri. Straffet är i detta fallet böter.

I 16 kap. 14 a § BrB föreskrivs ansvar för *grovt dobbleri*. Straffet är fängelse i högst två år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om verksamheten bedrivits yrkesmässigt, omfattat avsevärda belopp eller annars varit av särskilt farlig art.

Bestämmelsen i 16 kap. 14 a § BrB om ansvar för grovt dobbleri infördes genom lagstiftning år 1972 (prop. 1972: 96, JuU 15, rskr 206). Bakgrunden till den lagstiftningen var att organiserat dobbleri börjat bedrivas i en omfattning och i former som hittills varit okända i vårt land. Utmärkande för verksamheten, som hittills koncentrerats till de största städerna, var att den ägde rum i för ändamålet särskilt iordningställda, ofta mycket dyrbart inredda lokaler och med som regel avsevärda penningbelopp som insatser. Av utredningar rörande bl. a. spelets omfattning som företagits av riksåklagaren och rikspolisstyrelsen framgick att verksamheten hade samband med annan brottslighet av allvarlig beskaffenhet: bl. a. hade narkotikabrott, olaga vapeninnehav samt befattning med stulen eller smugglad sprit kunnat påvisas. En straffskärpning ansågs därför motiverad för att möta denna yrkesmässigt organiserade dobbleriverksamhet.

De undersökningar som BRÅ:s arbetsgrupp redovisade i sin promemoria i mars 1979 utvisade att dobbleriverksamheten hade en oförändrat

stor eller möjligen en något ökad omfattning jämfört med år 1972. I propositionen föreslås mot denna bakgrund att ytterligare åtgärder sätts in för att motverka dobblerberottligheten. Sålunda föreslås lagstiftning som syftar till att underlätta ingripanden mot de personer som, enligt vad som erfarenhetsmässigt har kunnat konstateras, inte sällan ligger bakom den brottsliga verksamheten utan att direkt delta i eller synas som organisatörer av själva spelet.

I propositionen föreslås en ny bestämmelse i BrB, 16 kap. 18 §, som innebär ett vidgat ansvar för medverkan till dobbleri för den som har upplåtit en lägenhet som används för dobblerverksamhet. Sådant straffansvar föreslås sålunda för den som med nyttjanderätt har upplåtit lägenhet, som helt eller till väsentlig del används för dobbleri eller grovt dobbleri eller för försök eller förberedelse till grovt dobbleri och som inte vid upplåtelsen insåg att lägenheten skulle användas för sådan brottslig verksamhet men som därefter får vetskap om verksamheten och underlåter att göra vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra.

Som komplettering till den nya straffbestämmelsen föreslås att det i 12 kap. 42 § första stycket jordabalken förs in en ny grund för förverkande av hyresrätt. Enligt förslaget skall hyresrätten vara förverkad om en lägenhet helt eller till väsentlig del nyttjas för näringsverksamhet eller därmed likartad verksamhet, vilken utgör eller i vilken till ej oväsentlig del ingår brottsligt förfarande. Vidare föreslås att i 43 § förs in ett andra stycke som reglerar inom vilken tid en hyresvärd får säga upp ett hyresavtal med hänvisning till att lägenheten nyttjas till brottslig verksamhet. Motsvarande ändringar föreslås i bostadsrättslagen.

I motion 20 förespråkas en annan lagteknisk lösning för att nå syftet att komma åt dem som upplåter lägenheter för dobblerverksamhet.

Enligt motionärernas mening bör, i stället för den föreslagna konstruktionen med medverkansansvar, införas en bestämmelse, vari det föreskrivs ansvar för underlåtenhet att avslöja dobblerberott.

Motionärerna vänder sig mot formuleringen i den föreslagna bestämmelsen i 16 kap. 18 § BrB att upplåtaren skall göra vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra. Formuleringen ger enligt motionärernas mening inte klart besked om vad som fordras av upplåtaren för att denne skall undvika ansvar för medverkan till dobbleri. Detta finner motionärerna olyckligt med hänsyn till att bestämmelsen handlar om brott och straff. Om man i stället inför straffansvar för underlåtenhet att avslöja dobbleri så uppnår man enligt motionärernas mening samma syfte med bestämmelsen som enligt förslaget i propositionen, nämligen att förmå upplåtaren att avslöja brottet. Enligt motionärerna bör underlåtenhet att säga upp hyresavtalet inte föranleda straffansvar enligt BrB; bestämmelser i jordabalken bör inte fungera som utfyllnad till straffbestämmelser i BrB.

Utskottet, som delar departementschefens uppfattning om behovet av ytterligare åtgärder mot dobblerverksamhet, anser det i sak befogat med

en lagstiftning som i enlighet med vad som föreslås i propositionen tar sikte på dem som upplåter lokaler för dobbleriverksamhet.

Beträffande konstruktionen av den föreslagna straffbestämmelsen vill utskottet med anledning av motion 20 anföra följande.

I 23 kap. 4 § BrB finns allmänna bestämmelser om medverkan till brott. Enligt lagrummets första stycke skall ansvar som i BrB är stadgat för viss gärning ådömas inte endast den som utfört gärningen utan också annan som främjat gärningen med råd eller dåd. Den som inte är att anse som gärningsman skall om han förmått annan till utförandet dömas för anstiftan av brottet och annars för medhjälp till det.

Regler om underlåtenhet att avslöja brott finns i 23 kap. 6 § BrB. Enligt den bestämmelsen skall, i de fall särskilt stadgande har givits därom, den straffas för underlåtenhet att avslöja brott som underlåter att i tid anmäla eller eljest avslöja brott som är å färde, när det kan ske utan fara för honom själv eller någon av hans närmaste.

Bestämmelsen i 23 kap. 6 § BrB är inte tillämplig på brotten dobbleri eller grovt dobbleri. Yrkandet i motion 20 går ut på att det i propositionen åsyftade straffansvaret för upplåtare av lokal för dobbleriverksamhet skall uppnås genom att 23 kap. 6 § BrB görs tillämplig på sådan brottslighet.

En förutsättning för straffbarhet enligt 23 kap. 6 § BrB är att det varit möjligt att avslöja brottet med verkan att detta inte skulle ha kommit till stånd; det fordras också att man kan utgå från att brottet inte skulle ha kommit till stånd om det underlåtna avslöjandet skett (Beckman m. fl. *Brottsbalken II 4:e upplagan 1978 s. 616*).

Den angivna begränsningen medför enligt utskottets mening att en straffbestämmelse i enlighet med motionsförslaget skulle ha mindre effekt än den ordning som föreslås i propositionen. Härtill kommer att den åtgärd som skulle komma att åligga upplåtaren skulle begränsas till att avslöja brottet, exempelvis genom polisanmälan eller dylikt. Enligt det förslag som läggs fram i propositionen är emellertid de åtgärder som upplåtaren till fredande från ansvar kan vidta inte begränsade till polisanmälan eller dylikt. I enlighet med vad som utvecklas av departementschefen (prop. s. 27) kan upplåtaren också säga upp innehavarens hyresavtal och eventuellt lyckas få lägenhetsinnehavaren att avflytta frivilligt.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att den lagtekniska konstruktionen av det föreslagna utökade straffansvar som föreslås i propositionen är att föredra, och utskottet avstyrker därför bifall till motion 20 i denna del.

Den i propositionen föreslagna straffrättsliga regleringen förutsätter att den som upplåtit en lägenhet som används för dobbleri har möjlighet att bringa upplåtelseavtalet att upphöra. Sådan möjlighet skapas genom de i propositionen föreslagna ändringarna i jordabalken och bostadsrättslagen. Gränsen för upplåtarens möjligheter att få nyttjanderätten förverkad bestämmes gränsen för straffbarheten: saknar han möjlighet att få nyttjande-

rätten förverkad är han inte heller underkastad straff (prop. s. 109). Av vad nyss sagts framgår emellertid att även mindre ingripande åtgärder från upplåtarens sida kan vara till fyllest. Under hänvisning till vad lagutskottet har anfört i sitt yttrande över propositionen i denna del tillstyrker utskottet bifall till de föreslagna ändringarna i jordabalken och bostadsrättslagen och avstyrker motion 20 såvitt däri har kritiserats den föreslagna straffbestämmelsens anknytning till jordabalken.

Av departementschefens uttalanden framgår att hyresvärden ej blir skyldig att säga upp eller avhysa lägenhetsinnehavaren förrän han har klara bevis för att hyresrätten är förverkad enligt den föreslagna nya regeln i jordabalken. Vidare framgår det att hyresvärden inte själv behöver göra någon utredning för att styrka den brottsliga verksamheten. Vilka åtgärder för att få upplåtelsen att upphöra som skäligen kan begäras av hyresvärden får härigenom och genom departementschefens uttalanden i övrigt i denna del anses erforderligt klarlagt. Utskottet finner inte anledning till erinran mot uttalandena och avstyrker bifall till motion 20, såvitt däri kritiserats uttryckssättet "göra vad som skäligen kan begäras" i 16 kap. 18 § BrB.

Beträffande den närmare utformningen av 16 kap. 18 § BrB gör utskottet följande bedömning.

Paragrafen är i den föreslagna lydelsen svårtillgänglig. En enklare lagtext bör eftersträvas. Härvid har utskottet fäst sig vid att det i den föreslagna lagtexten uttryckligen utsågs att upplåtaren vid upplåtelsen inte insett att lägenheten i angiven omfattning skulle användas för dobbleriverksamhet. Av lagrådets uttalanden i detta hänseende, vilka ligger till grund för förslaget i propositionen och som utskottet inte har något att erinra emot, framgår emellertid att en upplåtare som vid upplåtelsen haft vetskap om den planerade verksamheten kan fällas till ansvar enligt allmänna medverkansregler. Någon särskild ny straffbestämmelse härom har därför inte ansetts erforderlig. Med hänsyn härtill bör beskrivningen i den nya bestämmelsen omedelbart riktas in på den situationen att upplåtaren efter upplåtelsen får vetskap om verksamheten.

Med hänsyn till det sagda föreslår utskottet att 16 kap. 18 § BrB får den lydelse som framgår av utskottets hemställan nedan.

I övrigt föranleder propositionen eller motionen inte något yttrande från utskottets sida.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *brottsbalken*

att riksdagen med avslag på motion 1980/81: 20 antar det i proposition 1979/80: 179 framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken med den ändringen att 16 kap. 18 § erhåller följande som *Utskottets förslag* betecknade lydelse.

Regeringens förslag

Utskottets förslag

16 kap.

18 §

Insåg den som med nyttjanderätt har upplåtit en lägenhet, som helt eller till väsentlig del används för dobbleri eller grovt dobbleri eller för försök eller förberedelse till grovt dobbleri, inte vid upplåtelsen att lägenheten skulle användas för sådan brottslig verksamhet men får han därefter vetskap om verksamheten och underlåter han att göra vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra, skall han, om verksamheten fortsätter eller återupptas i lägenheten, anses ha främjat denna och dömas till ansvar enligt vad som föreskrivs om medverkan i 23 kap.

Får den som med nyttjanderätt har upplåtit en lägenhet vetskap om att lägenheten helt eller till väsentlig del används för dobbleri eller grovt dobbleri eller för försök eller förberedelse till grovt dobbleri och underlåter han att göra vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra, skall han, om den brottsliga verksamheten fortsätter eller återupptas i lägenheten, anses ha främjat denna och dömas till ansvar enligt vad som föreskrivs om medverkan i 23 kap.

2. beträffande jordabalken

att riksdagen antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i jordabalken,

3. beträffande bostadsrättslagen

att riksdagen antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i bostadsrättslagen (1971:479).

Stockholm den 18 november 1980

På justitieutskottets vägnar

BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Arne Nygren (s), Björn Körlof (m), Lilly Bergander (s), Gunilla André (c), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Göte Jonsson (m), Helge Klöver (s), Ella Johnsson (c), Karl-Gustaf Mathsson (s), Bonnie Bernström (fp) och Stina Eliasson (c).

Lagutskottets yttrande*Bilaga***1980/81: 1 y****över förslag till lag om ändring i brottsbalken och jordabalken m. m.
(prop. 1979/80: 179)***Till justitieutskottet*

Justitieutskottet har berett lagutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1979/80: 179 med förslag till lag om ändring i brottsbalken och jordabalken m. m. jämte ev. motioner, allt i de delar som berör lagutskottets beredningsområde. Med anledning av propositionen har väckts motion 1980/81: 20 av Allan Ekström m. fl. (m).

Lagutskottet får anföra följande.

I propositionen föreslås att i 16 kap. 18 § brottsbalken införs en ny regel som innebär att straffansvaret för medverkan till dobbleribrott under vissa förutsättningar utsträcks till den som inte vid upplåtelse av lägenhet med nyttjanderätt insåg att lägenheten skulle användas för sådan brottslig verksamhet men som därefter får vetskap om verksamheten. Denne åläggs att göra vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen hävd. Underlåter han detta, skall han, om verksamheten fortsätter eller återupptas i lägenheten, dömas till ansvar för medverkan till dobbleribrott.

Som komplettering till denna straffbestämmelse föreslås att i 12 kap. 42 § första stycket 8. jordabalken (hyreslagen) förs in en ny grund för förverkande av hyresrätt. Enligt förslaget förverkas hyresrätten, om lägenheten helt eller till väsentlig del nyttjas för näringsverksamhet eller därmed likartad verksamhet, vilken utgör eller i vilken till ej oväsentlig del ingår brottsligt förfarande. Vidare föreslås att i 43 § förs in ett andra stycke, som reglerar inom vilken tid en hyresvärd får säga upp ett hyresavtal med hänvisning till att lägenheten nyttjas till brottslig verksamhet. Slutligen föreslås i bostadsrättslagen ändringar som svarar mot ändringarna i hyreslagen.

Utskottet inskränker sitt yttrande till de föreslagna ändringarna i hyreslagen och bostadsrättslagen.

Syftet med den nu föreslagna lagstiftningen är att öka möjligheterna att beivra fall där fastighetsägare medvetet bidrar till dobbleriverksamhet och att underlätta för seriösa fastighetsägare att av eget initiativ vidta åtgärder för att bringa hyresförhållandet att upphöra. För att den nya medverkansregeln i brottsbalken skall kunna tillämpas fordras att fastighetsägare enligt hyreslagstiftningen har möjlighet att ingripa. De föreslagna ändringarna i hyreslagen och bostadsrättslagen avser att ge honom detta. Som lagrådet påpekar blir därför dessa ändringar av grundläggande betydelse för när straffbarhet skall inträda för nyttjanderättsupplåtare som först efter upplå-

telsen fått kännedom om att den upplåtna lägenheten användes för dobbleri.

Det anförda visar att de föreslagna ändringarna i hyreslagen och bostadsrättslagen i första hand har sin grund i kriminalpolitiska strävanden och inte är motiverade av att det föreligger ett behov av att lösa intresse-motsättningar mellan fastighetsägare och nyttjanderättshavare. Enligt utskottets mening kan enbart det allmänna intresset av att motverka brottslighet inte utgöra tillräckligt skäl för att införa bestämmelser som ingriper i förhållanden av civilrättslig natur. En hyresvärd skall emellertid inte behöva tåla att en lägenhet i hans fastighet utnyttjas för brottslig verksamhet. Om lägenheten utnyttjas på sådant sätt kan detta följaktligen betraktas som ett åsidosättande av hyresvärdens berättigade intressen i hyresförhållandet och motivera att en bestämmelse om förverkande av hyresrätten införs.

Mot denna bakgrund saknas anledning till att – såsom BRÅ föreslog – begränsa förverkanderätten till att avse utnyttjande av lägenheten för just dobbleribrott. Med hänsyn till besittningsskyddsreglernas sociala funktion kan det visserligen inte komma i fråga att införa en ordning som innebär att hyresrätten kan förverkas enbart på den grunden att ett brott begås i lägenheten, t. ex. ett misshandelsbrott. När det gäller illegal spelklubsverksamhet är det utmärkande för brottet att själva lägenheten utnyttjas för den brottsliga verksamheten och i sig utgör en förutsättning för denna. Samma omständigheter föreligger även i andra fall, t. ex. i fråga om spritklubb, falskmyntarverkstad, bordellverksamhet eller laboratorium för framställande av narkotiska preparat. Om lägenheten nyttjas för en brottslig verksamhet som på sådant sätt präglas av affärsmässighet bör nyttjanderättsupplåtelsen vara förverkad.

På anförda skäl tillstyrker utskottet att i hyres- och bostadsrättslagarna förs in som grund för förverkande av upplåtelsen att lägenheten nyttjats för brottslig verksamhet av angiven art. Hyresgästernas riksförbund har i sitt remissvar framhållit att det är nödvändigt att hyresgästen – liksom i en del andra förverkandesituationer – ges möjlighet att undvika avhysning genom att vidta rättelse efter tillsägelse. En sådan bestämmelse skulle emellertid vara ineffektiv när det gäller kriminell verksamhet av nu angivet slag och de personer som brukar stå bakom denna. En skenbar rättelse kan lätt göras genom att verksamheten dämpas, maskeras eller tillfälligt inställs, vilket skulle göra det svårt för fastighetsägaren att visa att grund för förverkande föreligger. Utskottet kan därför inte biträda förslaget att en möjlighet till rättelse efter tillsägelse införs. Det förtjänar att tilläggas att inte all brottslighet av affärsmässig natur behöver föranleda förverkande på grund av den nya bestämmelsen. Enligt 42 § andra stycket hyreslagen och motsvarande bestämmelse i bostadsrättslagen är upplåtelsen inte förverkad om det som ligger hyresgästen till last är av ringa betydelse.

Utöver det anförda föranleder propositionen inte några uttalanden från lagutskottets sida.

I motion 20 läggs fram förslag till ändringar i den föreslagna medverkansregeln i brottsbalken. Däremot synes motionärerna inte beröra förslagen till ändringar i hyreslagen och bostadsrättslagen. Utskottet avstår därför från att kommentera motionen.

Stockholm den 11 november 1980

LENNART ANDERSSON

Närvarande: Lennart Andersson (s), Bernt Ekinge (fp), Inger Lindquist (m)*, Ivan Svanström (c)*, Elvy Nilsson (s), Joakim Ollén (m), Arne Andersson i Gamleby (s)*, Martin Olsson (c), Ingemar Konradsson (s), Owe Andréasson (s), Marianne Karlsson (c), Bengt Silfverstrand (s)*, Margot Håkansson (fp), Ingrid Segerström (s) och Göran Allmér (m).

* Ej närvarande vid yttrandets justering.